

*mox ducatis solvit debita sua, emit varias merces, frumenta sua vendit, ad-
vehit etiam vinum Rhenanum et Mosellanum.*

149. Q. I. An peccaverit Titius contra justitiam ita solvendo, emendo, vendendo et vinum advehendo? R. *Negative*; lex enim nondum promulgata sicut reliquos cives nondum obligabat, ita nec Titium; notitia privata non poterat illi auferre jus, quo tota communitas gaudebat. Si ante hanc privatam notitiam solvisset debita, non fuisse causa damni creditorum: ergo nec postea. 2. Frumenta eo pretio vendidit, quo tum valebant: ergo contra justitiam non egit. Quoad vinum lex nondum existebat ex defectu promulgationis; ergo nec poterat ab eo violari. *Laym.* L. 3. de Just. t. 4. c. 17. n. 9., *Palao* t. 3. de LL. disp. 1. p. 10. n. 2., *Burgh.* Cent. 1. casu 6.

150. Q. II. An peccaverit Titius saltem contra charitatem quoad primum et secundum? Respondet *Laym.* l. c. ex *Molina*, *per se* loquendo, *negative*; usus est enim jure suo, neque contra charitatem est, imminens damnum a se potius, quam ab alio avertere licito modo. Dixi *per se*: quia si quis praevideret, emptores vel creditores *extraordinarium* inde damnum passuros, ex officio charitatis deberet illud impedire. *Laym.* ibid. non aequa excusat Consiliarios, qui ante promulgationem tale decretum produnt, vel ipsi ejus notitia pro suo commodo in damnum aliorum utuntur, eoque hi ex officio teneantur impedire, ne cives ratione novae legis damnum patiantur, cives vero ipsi nulla lege justitiae aut charitatis ita prohiberi videantur, quominus privata notitia talis decreti utantur.

151. Q. III. Qualis requiratur promulgatio? R. Voce aut scripto, et cum aliqua solemnitate ita denuncianda est lex, ut possit innotescere communitati, eique constare de voluntate Superioris, quod pro sua auctoritate velit obligare subditos. Constat ex usu et praxi legislatorum. Praeter rationes num. 143. allatas accedit, quod Princeps ferendo legem agat personam publicam; ergo publica et solemnri promulgatione legem debet denuntiare, cum publica caeremonia determinanda vel per voluntatem Principis, vel consuetudinem provinciae: communiter autem fieri solet vel voce praeconis, vel affigendo edictum ad valvas Curiae. Lex vocatur quidem constitutio scripta, non tamen eo sensu, quod scriptura ad essentiam legis requiratur; sed quia plerumque scribitur, ut inviolata perseveret; partim etiam ad differentiam consuetudinis, quae vocatur jus non scriptum. Ita *Laym.* de LL. c. 2. n. 3. *Reiffenst.* Porro leges civiles pro toto imperio vel regno in singulis provinciis promulgandae sunt; quae autem feruntur pro una provincia, in primaria ejus civitate.

152. *Pro reliquis adverte* I. Leges Imperatoria, si certum tempus non exprimant, non obligant, nisi post bimestre a promulgatione in singulis provinciis, ut probat *Laym.* l. c. n. 4. ex *Rubr. Authent.* 66. Collat. 5. tit. 16. *Pirrhing.*, *Engel* et alii: et ratio est: quia sic omnis imparitas, confusio, et querelae populorum late diffusorum evitantur, et impeditur, ne aliqui citius, alii serius obligari incipient.

153. II. Leges Pontificiae probabilius post factam Romae promulgationem statim incipiunt obligare in tota Ecclesia, et quamprimum satis constiterit, eas Romae esse promulgatas. Ita *Suar.* de LL. L. 4. c. 15. n. 11., *Bonac.* T. 2. D. 1. de LL. q. 1. p. 4. n. 25., *Laym.* l. c., *Azor.*, *Babenst.* T. 3. D. 1. de LL. a. 4. n. 20., *Palao* et plures alii. Ratio 1. est: quia ex natura legis promulgatio in singulis provinciis non requiritur, sed sufficit unica Romae facta. 2. Nec requiritur illa ex constitutione juris; illa enim *Authentica* non est acceptata a Pontificibus, ut ait *Babenst.* l. c. *Suarez* addit, Pontifices non declarasse, velle se admittere leges civiles pro modo ferendi leges, vel obligandi Ecclesiam per suas leges. 3. Affirmat *Navarrus*,

teste *Suar.*, transgressores legum Pontificiarum in urbe puniri ante duos menses a promulgatione, non solum qui probantur scivisse promulgationem, sed etiam qui non probant, quod illam ignorarint. 4. Plures constitutiones in jure Canonico habent vim obligativam, licet illarum promulgatio in provinciis facta nequeat probari. 5. Recenter editae Bullae non alibi quam Romae promulgantur. 6. Regulae Cancellariae in partibus nunquam publicatae sunt; et omnes causae juxta constitutiones Romae promulgatas deciduntur. 7. Decreta Concilii Trid. mox post confirmationem Romae obligare coeperunt. Alibi 1. Maji 1564, ut constat ex Bulla Pii IV. *Sicut ad sacrorum.*

Contrarium defendunt *Navarrus* c. 23. n. 44. in *Manuali*, *Sotus* L. 1. de Just. q. 1. a. 4., *Molina*, *Reiffenst.*, *Franc.* *Schmier* L. 1. T. 1. c. 5. n. 202. et alii. Ratio eorum est: quia, quando jus Canonicum circa aliquam rem nihil decernit, vel dubie, jus vero civile circa illam disponit clare, tunc sequi oportet jus civile etiam in foro Ecclesiastico, modo jus civile nihil disponat in re spirituali, aut contra immunitatem Ecclesiasticam, quam regulam DD. desumunt ex c. 1. de N. O. N.: *Sicut leges non dengnantur sacros Canones imitari, ita et sacrorum statuta Canonum Principum constitutionibus adjuvantur. Confirm.* 1. Motivum, quod Imperatorem impulit ad statuendam promulgationem in singulis provinciis, et terminum duorum mensium, aequa procedit in lege et foro Ecclesiastico; scil. ne confusio oriatur in Republica, si aliqui citius obligentur, quam alii, quae ratio etiam ab adversariis admittitur in legibus irritantibus et revocatoriis privilegiorum etc. *Confir.* 2. ex Bulla Pii IV. supra cit. *Sicut ad sacrorum*: ubi Pontifex vult, decreta Concilii Trid. non obligare ante Kal. Maji, et subjungit rationem: *quia jure etiam communi sancitum est, ut constitutiones novae vim non nisi post certum tempus obtineant* etc. Ergo constitutio Nov. 66. non tantum generali receptione a jure Ecclesiastico assumpta, sed hac speciali constitutione probata videtur. Ita *Franc.* *Schmier* n. 204. Idem rationes Patris *Cardenas*, qui post damnatas ab *Alexandro VII.* propositiones vocat hanc sententiam non amplius probabilem, egregie solvit l. c. n. 43. cum *P. Krimer*.

154. Ex probabilitate hujus sententiae posset se quis in praxi pro foro interno resolvere, quod non peccet, agendo contra legem Ecclesiasticam, ante factam in sua Dioecesi promulgationem, item ante elapsos duos menses; excipe tamen, si lex foret de re fidei, v. g. si Romae aliqua sententia tanquam haeretica esset damnata. Dixi: *pro foro interno*; pro externo enim parum vel nihil juvabit illa resolutio, si quis non possit probare ignorantiam legis.

155. III. *Laym.* l. c. n. 7. affirmit cum *Suar.*, *Soto*, *Molina*, quod lex non tantum civilis, sed etiam Pontifica, quae infirmat contractus alioquin jure naturali subsistentes, vel quae aufert jurisdictionem, v. g. in Ordine ad Sacramentum Poenitentiae, benigna interpretatione censerit debeat non prius obligare, quam in Dioecesibus promulgata sit. Ratio est: quod alias tales leges in multorum detrimentum cederent, qui invincibiliter earum ignorantia laborantes tales contractus inirent, vel a Sacerdotibus non approbatis sacramentalem absolutionem peterent.

156. IV. Quoad leges inferiorum Principum, sufficit eas promulgari in principaliori loco; et statim a promulgatione ante lapsum duorum mensium obligant omnes earum notitiam habentes. De his intellige c. 1. de *Postul Praelat*. Sufficit ut ad constitutionis observantiam teneatur, qui noverit eam solemniter editam. *Engel*, *Laym.* l. c., ubi addit: *Quare in-*

spiciendum est, quid vel propria lege vel consuetudine singulorum regnorum, ducatum, civitatum hac in re sit receptum.

CASUS II.

De acceptatione legis.

Archelaus offensus a subditis, mox legem justam de se et rationabilem fert, quam tamen subditi non acceptant, eoque sibi persuadeant, hanc legem ex odio esse latam.

157. Q. I. An peccent subditi non acceptando hanc legem de se justam? R. *Affirmative*, ex rationibus n. 144. allatis. Neque suspicio illa de odio est rationabilis causa excusans a justa lege; sicut sinistra intentio judicis non destruit valorem sententiae, si ista caeteroquin justa sit.

158. Q. II. Si subditi putent, se habere justum gravamen contra legem, aut legem repugnare juribus patriae, aut eam esse nimis severam, quid agendum? R. Poterunt appellare, si legislator Superiorum habeat; si vero independens vel supremus sit, poterunt supplicare contra legem; quia potest praesumi, quod legislator difficultates nesciverit, vel eas non consideraverit; pendente vero appellatione vel supplicatione saltem ex praesumpto consensu legislatoris suspenditur obligatio legis. Ita *Bonac., Fabri, Lessius, Carden.* apud *La Croix* n. 639. contra *Palao, Vasq.* et alios.

159. Porro adverte I. Si legislator populi repugnantiam sciat, et conniveat non urgendo legis executionem, censetur legem revocare tanquam subditis nimis difficilem et incommodam. 2. Si vero ignoret, durat obligatio legis, donec legitimae praescriptionis tempus decurrat. Ita *Laym. c. 3. de LL. n. 3.* ubi excusat eum, etiam ante expletum tempus praescriptionis, qui ad acceptandam legem paratus est, et data occasione eam observat, cum interim alii plerique eam non acceptant, eoque aequitas permittere non videatur, ut hic solus vel cum paucis legem communiter non receptam longo tempore observare debeat. 3. Si vero non obstante supplicatione Superior urget legis executionem, tunc potius firmatur, quam revocatur lex, modo non sit aperte injusta; adeoque manet obligatio.

160. II. Etsi primi, qui legem Pontificiam sine justa causa non acceptarunt, peccaverint; successores tamen illam post longum tempus non observando, non peccant; quia talis lex longo tempore non acceptata censetur per non usum abrogata. *Busemb., Reiffenst.*

III. Si quaedam Dioeceses aut regna gaudent privilegio (quale juxta *Gobat* sibi arrogat Gallia, et, teste *Bauny, Belgium*) quod leges Pontificiae promulgari vel obligare non possint sine placito et approbatione Regis; tum illae per accidens non obligant ex privilegio ipsorummet Summorum Pontificum, ut ait *La Croix* L. 1. n. 635.

161. Denique quando Ecclesia praecipit actum externum pro cultu divino, v. g. auditionem Missae, recitationem Breviarii, necessario videtur simul praecipere saltem aliquam attentionem ex parte intellectus. *Sporer. t. 1. prooem. c. 3. n. 41. et 42.* Plura, quando de his specialiter agendum, uti et de haeresi interna, simonia et usura pure mentali.

CASUS III.

De actibus internis.

Adrianus Generalis cuiusdam Ordinis Religiosi ex rationibus urgentibus, consentientibus etiam Definitoribus Ordinis, sub obedientia praecipit subditis suis meditationem horariam de vita Christi singulis diebus peragendam. Onuphrius Procurator cuiusdam Monasterii diu meditationem omittit, ratus, id non posse Superiorem praecipere, eoque meditatio sit

actus mere internus; dum vero alios advertit statuta hora devotissime meditantes, angit in conscientia, et omissionem confitetur. Hinc a Confessario monetur, nunquam posthac omittere meditationem, et jubetur pro poenitentia eodem adhuc die per quadrantem meditari de inferno.

162. Q. I. An Superior Ordinis Religiosi possit praecipere actus mere internos, v. g. meditationem? R. *Affirmative*: quia talis potestas vi voti obedientiae ei competit, qua se subditi implicite obligant ad ea mandata acceptanda, quae Superiori ad conservandum institutum necessaria, bono Ordinis convenientia, et ad perfectionem consequendam conduceant visa fuerint. *Gobat t. 5. n. 189.* id confirmat ex ipsis Congregationum, Capitulorumque institutis, ac variorum Ordinum decretis.

163. Q. II. An Confessarius possit injungere actus mere internos? R. *Affirm.*; quia licet caeteroquin potestatem legislativam non habeat, hanc tamen exercet nomine Dei.

164. *Adverte* porro I. Materia legis humanae non tantum sunt actus externi variarum virtutum, sed etiam alioquin indifferentes, quando necessarii vel utiles fiunt ad finem a legislatore intentum, et ad bonum commune temporale vel spirituale; tunc enim non manent indifferentes, sed ex fine fiunt honesti.

165. II. Consilia Evangelica *absolute* praecipi non possunt, tum quia Christus illa libera esse voluit, tum quia respectu multorum sunt nimis ardua. Dixi *absolute*: nam conditionate tantum Ecclesia praecipit continentiam, si quis velit suscipere sacros Ordines: Religiosi autem libere se per votum obligationi subjiciunt.

166. III. Non omnia peccata externa ab humana potestate executive prohiberi possunt, tum propter imbecillitatem humanam, tum propter evitanda mala majora. Merito autem prohibentur graviora, humanae societati magis nociva, et a quibus major pars communitatis abstinere potest. *Laym. de LL. c. 4. n. 2.* cum *S. Thom.*

CAPUT II. *De obligatione et subjecto legis humanae, item de modo implendi legem.*§. 1. *Praenotanda de Jurisdictione in genere, item de causa efficiente, et interpretatione legum.*

167. I. *Jurisdictio*, juxta *Laym. de LL. c. 5.*, et *Molin. t. 5. de Just. Disp. 2.* est facultas alicujus habentis publicam auctoritatem et eminentiam super alios ad eorum regimen et gubernationem. *L. 1. §. 4. ff. de suspectut.* in genere vocatur *officium juris dicendi*. Actus praecipui jurisdictionis sunt leges condere, in iis dispensare, praecipere, judicare, punire, Ministros publicos creare, pupillis tutores dare, minores atque Ecclesias laesas in integrum restituere, item Sacra menta ministrare etc. *Reiffenst.* 1. *Jurisdictionem* humanam dividit in *Ecclesiasticam*, quae circa causas ad Dei cultum et bonum spirituale versatur; alia quidem exercetur in foro externo, alia in interno seu conscientiae et sacramentali. Et in *civilem* vel *politicanam*, quae versatur circa causas profanas, et temporalem Reipublicae gubernationem proxime respicit. 2. In *contentiosam*, quae exercetur in invitum; ad hanc juxta *Laym. l. c. n. 3.* pertinet leges condere, praecipere, punire, causas tum civiles tum criminales definire, quae proprium tribunal postulant; hinc a partium contentione *contentiosa* vocatur. Et in *voluntariam*, quae exercetur inter volentes et consentientes; ad hanc pertinet legitimare, adoptare, dispensare, beneficium conferre, Sacra menta ministrare etc. 3. In *ordinariam*, quae alicui, jure proprio, ratione officii